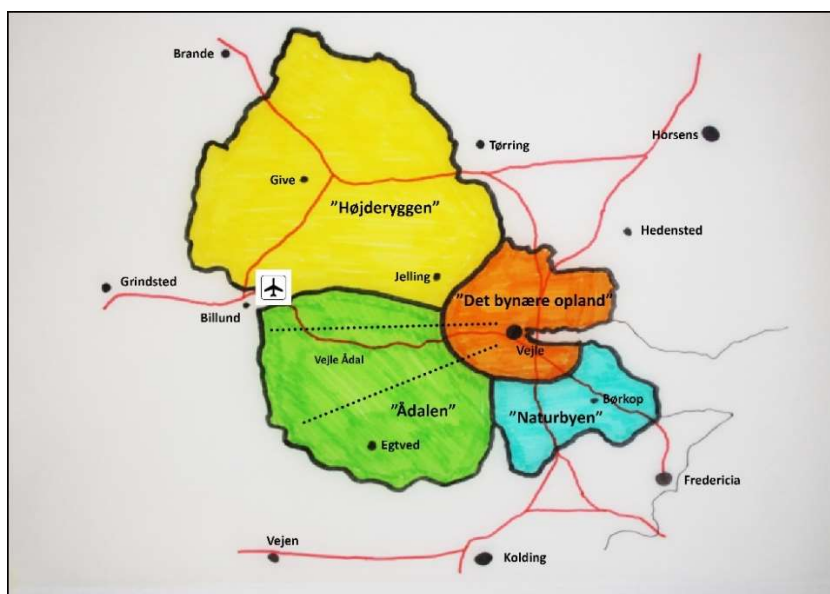


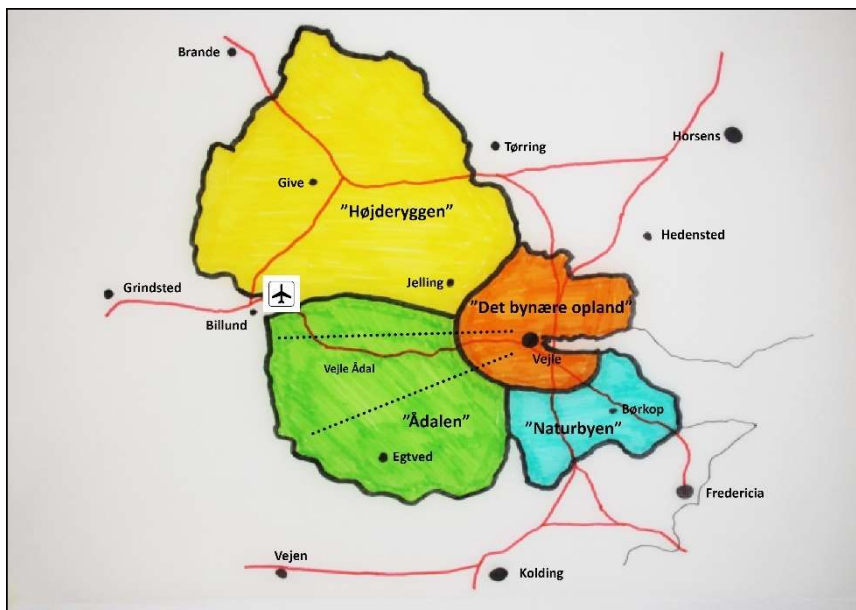
Beskrivelse og karakteristik af landområder og de tilhørende landsbyer i Vejle Kommune.

Indhold



| | |
|--|---|
| | 3 |
| Indledning | 3 |
| De fire hovedområder | 4 |
| Samlet beskrivelse af Vejle Kommune landdistrikter | 4 |
| Det bynære opland | 5 |
| Byer, mennesker og landskab | 5 |
| Landskabskarakteristik | 5 |
| Udvikling og planlægning | 5 |
| Naturbyen | 6 |
| Byer, mennesker og landskab | 6 |
| Landskabskarakteristik | 7 |
| Udvikling og planlægning | 7 |
| Ådalen | 8 |
| Byer, mennesker og landskab | 8 |
| Landskabskarakteristik | 9 |

| | |
|----------------------------------|-----------------|
| Udvikling og planlægning..... | 9 10 |
| Højderyggen..... | 10 |
| Byer, mennesker og landskab..... | 10 |
| Landskabskarakteristik | 11 |
| Udvikling og planlægning..... | 11 |



Indledning

Der findes 33 lokalråd i Vejle Kommune pr 1. marts 2020. Lokalrådene dækker hele Vejle Kommune, fra små landsbyer som Farre til byområder som Bredballe i Vejle by. Lokalrådene mødes én gang årligt med politikerne i Udvalget for Lokalsamfund og Nærdemokrati og får besøg lokalt af udvalget, en gang hvert andet år. Endelig har de løbende kontakt med to landdistriktsmedarbejdere. Siden 2007 har borgerne og kommune via bl.a. Udviklingspuljen for lokalsamfund skabt små og større projekter.

Kommunen har gennem lokalråd, borgerprojekter og uddannelse af aktive borgere en tæt kontakt med lokalrådene og indblik i de forskellige lokalområders udvikling.

Kommunen foretager med mellemrum egentlige undersøgelser af lokalområderne. Cirka hver andet år indhentes data fra Danmarks statistik og udviklingen mellem områderne sammenlignes fx befolkningsvækst, boligformer og indkomstniveau. I 2016 blev der foretaget en Epinion analyse af selvopfattelsen i de fire større oplandsbyer. I 2015 blev der gennemført en antropologisk undersøgelse som afdækkede det lokale DNA i 25 landsbyer. I 2019 blev der gennemført interview med samtlige lokalrådsformænd i samarbejde med Vejle Amts Folkeblad.

Fra 2008 – 2016 er der udarbejdet og gennemført landsbyprogrammer for 14 landsbyer. En ny runde med strategiske landsbyplaner for 16 landsbyer er sat i gang pr 2019. 7

Landsbyerne i Vejle er defineret som byer med over 200 indbyggere og mindre end 3000 indbyggere. Børkop, Egtved, Jelling og Egtved har særlige funktioner som oplandsbyer i kommunens bystruktur og er derfor omfattet af andre strategier og har deres egne byvisioner.

De fire hovedområder

Vejle Kommune har analyseret sig frem til, at kommunen uden for Vejle by kan inddeles i hovedområder med en række fællesstræk.

De bynære landsbyer

Naturbyen

Ådalen

Højderyggen

De enkelte landsbyer inden for hovedområderne betragtes her som større sammenhængende områder, det vil sige byer med et opland som med fx et skoledistrikt.

Karakteristikker og strategierne for de forskellige områder er vejledninger til de kommunale politiske beslutninger inden for alle fagområde. Udviklingsplaner for de enkelte landsbyer med afsæt i de overordnede landsbystrategier påtænkes gennemført i form af borgerdrevne landsbyplaner for de enkelte landsbyer, skabt i samarbejde med kommunen.

Samlet beskrivelse af Vejle Kommune landdistrikter

I et samlet billede af Danmark er det meste af Vejle Kommune en del af den østjyske by korridor og en del af Trekantområdet. Begge disse områder er karakteriseret ved mange arbejdspladser, tilflytning og let adgang til større provinsbyer med mange serviceydelser, herunder Århus og Odense. Det er derfor en anden type landdistrikt man finder i Vejle Kommune, end dem man finder på fx Lolland Falster, Sønderjylland eller Thy.

Landdistrikterne i Vejle Kommune fungerer som opland til Vejle by blandt andet fordi alle større veje og kollektive trafikforbindelser i kommunen går til og fra Vejle by. Der er lettere at komme til Vejle end at komme rundt i kommunen. Vejle by har derfor stor betydning for alle landsbyerne, men mange orienterer sig også mod de større byer i nabokommunerne. Dynamikken mellem Vejle og oplandet er den samme som alle andre steder i Danmark med landdistrikter og en større by og de medfører de samme udfordringer og diskussioner om service, udvikling, transport m.v.

Oplandet til Vejle by Kommune strækker sig fra Vejle by mod syd, sydvest og nordvest. Oplandets befolkede yderpunkter er i øst: Rands, i syd: Ågård Graves, mod vest: Grønbjerg Langelund og mod nord: Thyregod. Yderpunkt er ikke lig udkant i Vejle Kommune. For alle disse landsbyer gælder at der er mindre ned 12 kilometer til en større by i en nabokommune.

De fire områder der udgør oplandet adskiller sig ikke væsentligt fra hinanden i forhold til uddannelsesniveau, indkomst, aldersfordeling og job. Her er det ligheder frem for forskelle, der træder mest tydeligt frem i statistikkerne.

Forskellene mellem de fire områder skal findes i en række karaktertræk ved byer, mennesker og landskab.

Det bynære opland

Byer, mennesker og landskab

Vejle Kommune har cirka 12 bynære landsbyer og er afgrænset som Engum sogn (Engum, Assendrup, Bredal), Hornstrup Sogn, Grejs sogn, Skibet Sogn og Højen Sogn

Deres væsentligste karakteristisk er, at de på samme tid er afgrænsede landsbyer med klar identitet og lokalt fællesskab og har adgang til byens servicetilbud. Landsbyer ligger mindre end 10 minutters kørsel fra centrum af Vejle, så de er både landsbyer og forstad/satellitby til Vejle.

Borgerne identificerer sig med deres bosted "jeg bor i Skibet, Nørre Vilstrup, Andkær osv." og en antropologisk undersøgelse i 2015 viste, at de lidt større lokalsamfund har klart forskellige identiteter. Landsbyerne arbejder sammen i mindre klynger fx Engum, Bredal og Assendrup; Skibet og Nr. Vilstrup; Hornstrup Kirkeby, Hornstrup Mølleby og Hornstrup.

Det præger livet og fællesskaber i landsbyerne, at de samtidigt er små tydeligt afgrænsede lokalsamfund og er præget af nærheden til Vejle med storcenter, specialbutikker, kulturoplevelser, gymnasie, caféer, tandlæge etc. De fleste har også bybusser. Der er både lokale foreninger, lokalt samarbejde og høj grad af lokalkendskab og tilhørsforhold, samtidig med at man benytter tilbuddene i Vejle by mere end øvrige landsbyer i kommunen.

Landskabskarakteristik

Landskabeligt er landsbyerne kendetegnet ved at ligge omgivet af det åbne land, i et landskab domineret af landbrug og præget af et bakket terræn med skov og ådale. Der er mange muligheder for naturoplevelser i nærområdet.

Udvikling og planlægning

Følgende bør kommunen og borgerne være særligt opmærksomme på med hensyn til planlægning og udvikling af området

Lokal identitet

I de bynære landsbyer er det vigtigt at fastholde den lokale identitet og det lokale sammenhold som løser en række vigtige samfundsopgaver via foreninger, netværk og

fællesskaber. Oprettelse og støtte af lokalråd er en vigtig del af kommunens strategi for at fastholde den lokale identitet og det lokale sammenhold. Den lokale identitet er under pres i disse områder fra blandt andet en væsentlig grad af tilflytning og nærheden til byens tilbud. Som eksempel er det i disse landsbyer fx lige let at bruge et fitnesscenter i Vejle og den lokale idrætsforenings fitness tilbud.

Byvækst

De bynære landsbyer har en særlig udfordring med byvækst. Landsbyerne vokser selv og nogle af dem skal integrere en stor mængde tilflyttere. Samtidig rykker bygrænsen for Vejle ud mod landsbyerne og vil for en dels vedkommende indhente dem inden for de kommende 12 – 25 år

Det er en helt særlig udfordring at tænke byvæksten fra landsbyernes perspektiv. Planlægning af byvækst i retning mod landsbyer bør indholde langsigtede overvejelser om fx nye bycentre, infrastruktur til kollektiv transport, ringveje, pendlerparkering, cykelstier og overvejelser om hvad der bør være centralt og decentalt i en by. I et landsbystrategisk perspektiv er opgaven for det bynære opland, at man også tænker byvæksten fra landsbyernes perspektiv.

Naturbyen

Byer, mennesker og landskab

Vejle Kommune har cirka 11 landsbyer, der er særlige karakteriseret ved, at de ligger midt i Trekantsområdet og ved at have let adgang til fjord, hav og kyst. De er afgrænset ved Andkær sogn, Gauerlund sogn, Smidstrup sogn, Skærup Sogn og Gårslev Sogn.

Landsbyerne i Naturbyen er præget af deres placering midt i Trekantområdet mellem Kolding, Vejle og Fredericia. Det er et attraktivt sted at bo for pendlere med kort afstand til motorvej, beliggenhed ved den østjyske længdebane og mere end 500.000 arbejdspladser. Hver landsby har sin egen tydelige identitet, blandt andet omkring lokale kulturbegivenheder, lokale ildsjæle og stærke lokale foreninger. Der er indkøbsmuligheder og små erhverv i seks af landsbyerne.

Udviklingen af området er i særlig grad præget af, at indbyggerantallet i den større by Børkop/Brejning er blandt de hurtigst voksende i Danmark. Børkop og Brejning er vokset med 50% fra omkring 2006 til 2016. Det betyder blandt andet, at Naturbyen har en højere andel af børn og unge end andre områder i kommunen og at Naturbyen er det område i Vejle Kommune, hvor tilflyttere fylder mest i forhold til borgere der har boet i området i generationer. Det er også her man finder den største ændring i kapacitets behovet for skoler, veje, idræt m.v.

Naturbyen er præget af at være en naturskøn kyststrækning med masser af muligheder for vandsport, vandreture og naturoplevelser. I Naturbyen er man så tæt

på vandet, at det på en helt anden måde end andre steder fylder og påvirker fritiden og den samlede naturopfattelse. Naturbyen indbefatter for enkelthedens skyld også Højen og Smidstrup/Skærup, da de landskabeligt og i hverdagen hænger mere sammen med Naturbyen mere end øvrige områder.

Borgerne i Naturbyen er i nogen grad orienteret mod Børkop, som er et naturligt samlingssted der supplerer tilbuddene i Vejle bl.a. med store foreninger, bibliotek og genbrugsplads. Samtidig er man både orienteret mod Vejle og Kolding/Fredericia. Borgerne benytter uddannelses tilbud, jobmuligheder og fritids- og kulturtilbud alle tre steder. Borgerne i Naturbyen er måske det tætteste man kommer på en Trekantområde borger.

Landskabskarakteristik

Landskabet er præget af god landbrugsjord med især korn og rap, af motorvejen der gennemskærer området og af bøgeskoven og natur langs dele af kysten. Stærkt kuperet landskab med flere markante dale.

Lokal identitet

I borgernes bevidsthed er naturen og kysten en vigtig del af områdets identitet, og en vigtig grund til at bosætte sig her. For de fleste er området et aktivt valg. Ud over naturen, er det infrastrukturen, der gør området attraktivt for unge erhvervsaktive børnefamilier.

Udvikling og planlægning

Følgende bør kommunen og borgerne være særligt opmærksomme på med hensyn til planlægning og udvikling af området.

Byvækst

Den fælles vision for Naturbyen hedder Naturbyen. Visionen lægger vægt på at styrke og udbygge naturen og naturoplevelser i området. Udviklingen af området bør derfor omfatte en plan for at styrke naturen og naturoplevelserne samt for, hvordan man udvikler infrastrukturen for at sikre, at området også fremstår attraktivt i fremtiden.

En vigtig del af visionen er, at man også skal håndtere det pres tilflytningen lægger på hele infrastrukturen i området, veje, bymidter, skoler, haller etc. og skaber en udfordring med nye borgere der skal integreres i lokalsamfundet. Der bør derfor i planlægningen være fokus på den fremtidige udbygning i et langt perspektiv. Området er vigtigt for Vejle Kommunes udvikling og byvæksten gør, at man står med andre udfordringer end det øvrige opland.

Børkop/Brejning og landsbyerne

For at sikre en god udvikling i Naturbyen bør man også have fokus på samspillet mellem Børkop/Brejning og landsbyerne. Der bør arbejdes videre med at etablere et

centrum for området i Børkop og Brejning til gavn for alle. Samtidig bør der sikres et spillerum til at områdets service og fritids- og kulturoplevelser suppleres af landsbyerne Gårslev, Smidstrup Skærup og Højen. Udviklingen af Børkop og Brejning bør suppleres af en lokal udvikling af faciliteter, infrastruktur og boliger i landsbyerne som støtter den samlede byudvikling i Naturbyen. Det kan blandt andet medvirke til at fastholde landsbyerne i området som alternative tilflytningsmuligheder.

Ådalen

Byer, mennesker og landskab

Vejle Kommune har cirka 14 landsbyer, der er karakteriseret ved deres placering i og omkring kommunens største sammenhængende rekreative område Vejle Ådal og deres placering langs hovedvejene, der går mellem Vejle-Egtved og Vejle-Billund. Området er afgrænset ved Randbøl Sogn, Nørup Sogn – sydlige del (Nørup, Ny Nørup, St. Lihme) Bredsten Sogn, Egtved sogn (Vork, Bølling), Ødsted Sogn, Jerlev Sogn, Øster Starup sogn

Området er præget af Danmarks største ådal – Vejle Ådal, som skærer Vejle Kommune midt over fra vest mod øst - fra Frederikshåb plantage i Vest til Haraldskær i øst, hvor byen begynder. Ådalen er et sammenhængende rekreativt område med nationale natur- og landskabsværdier og indeholder flere EU habitater. For enkelhedens skyld skelnes der ikke mellem landsbyer i ådalen og nord eller syd for ådalen. For de lokale er det et særdeles vigtigt skel!

Natur og de rekreative områder fylder meget i bevidstheden og for selvforståelsen hos borgerne i landsbyerne. I Ådalen fylder turismeerhvervene forholdsvis meget. Hotellerne Vingstedcentret og Haraldskær udnytter, at de ligger midt i den storslåede ådal og Bindeballe Købmandsgård og Tørskind grusgrav er attraktioner med mange besøgende hvert år. Kyst til kyst stien går gennem ådalen fra øst til vest. Hærvejen passerer gennem ådalen fra syd til nord. Begge ruter er meget benyttede. I de seneste år er cyklister bl.a. mountainbikere også blevet vigtige besøgende og området danner rammen om store løb som Grejsdals cykelløbet og Vejle Ådal halvmaraton, som tiltrækker flere tusinde gæster.

For landsbyerne nord og syd for ådalen er beliggenheden langs en større gennemgående vej et andet væsentligt karaktertræk. Det betyder let adgang med bus og bil til bl.a. arbejdspladser og fritids- og kulturoplevelser i en af de nærmeste større byer. Det er både Billund-Vejle og Egtved-Vejle.

Der er lokalt erhverv i alle landsbyerne. Dagligvarebutikker og enkelte mindre detailhandelsbutikker, produktion og serviceerhverv. Der ligger en del arbejdspladser i området og det lokale erhvervsliv betyder meget for at sikre de levende lokalsamfund.

Byerne har tydelig deres egen lokale identitet og det er let at samle folk til lokale aktiviteter, byfester og foreningsliv. Områdets bysamfund er præget af en stor social sammenhængskraft og mange bor her i generationer. Selv i områdets største by, Egtved, kender alle hinanden og har i mange tilfælde gjort det fra barndommen. Man bakker op lokale initiativer og de lokale erhvervsdrivende. Andre vælger området til på grund af naturen og landskabet og muligheden for at holde hest eller andre husdyr.

Ny Nørup, Vandel og Randbøldal er desuden bundet sammen af en fælles identitet i det såkaldte Firhøje land via blandt andet deres idrætssamarbejde. Der er også en fælles identitet mellem Jerlev og Ødsted, som har fælles skole og som i en vis grad knytter sig til Egtved blandt andet i erhvervsmæssig sammenhæng.

Landskabskarakteristik

Vejle ådal er en tunneldal, der munder ud i Vejle Fjord. Længst mod vest er der hede og plantage. I selve ådalen er der mange sjældne planter og vilde dyr og ådalen tjener som økologisk korridor for spredning af planter og dyr. Ådalen har store sammenhængende naturområder og i dansk sammenhæng unikke landskaber med bl.a. falske bakker, tilstødende ådale og vandløb.

Vejle Ådal (Randbøldal) var et vigtigt område i den tidligere industrialisering i Danmark, hvor der var mange vandmøller i området og i moderne tid mange dambrug. I dag går udviklingen mod at tillade oversvømmelser af gamle enge, fjernelse af spærringer, restriktioner på udnyttelsen af vandet samt gensoning af åen m.v. Jernbanen fra Vejle til Vandel gik engang gennem ådalen. I dag er den gamle jernbane lavet om til cykelsti (Bindeballe stien).

Landbruget i ådalen er hovedsageligt marker til afgræsning af kvæg og heste.

Udvikling og planlægning

Følgende bør kommunen og borgerne være særligt opmærksomme på med hensyn til planlægning og udvikling af området.

Fastholde og udvide let adgang til ådalen.

Støtte de små og større lokale erhverv, så de har mulighed for at forblive i området, kan bedst sikre lokalområderne og modvirke udviklingen hen mod satellit- og sovebyer. Udvikling af erhverv der drager nytte af turisme, kan med fordel fokusere på dette område.

Fasthold beskyttelsen af naturen. Der er flere særligt beskyttede naturområder i Vejle Ådal, men hele ådalen er et vigtigt sammenhængende naturområde, som skaber rekreative muligheder for alle i Vejle Kommune og fungerer som faunaforbindelse for planter og dyr.

Fasthold og udvikl god infrastruktur og god kollektiv transport.

Busforbindelserne mellem de større byer er vigtige for alle landsbyerne og muligheden for at pendle uden bil. Cykelmulighederne fra Egtved til Vejle er blevet udbygget de seneste år. Et tilsvarende initiativ mellem Billund og Vejle ville styrke den lokale infrastruktur væsentligt og gøre cykler, især elcykler, knallert m.v. til et reelt transportalternativ.

Højderyggen

Byer, mennesker og landskab

Vejle Kommune har cirka 22 landsbyer, der er karakteriseret ved at ligge lidt på afstand af det østjyske bybånd. Der er længere mellem byerne og der er længere til større byer og arbejdspladser end i resten af kommunen. Området er afgrænset som Thyregod Sogn, Vester Sogn, Give sogn (Hedegård), Øster Nykirke sogn, Vonge Sogn, Vorslunde Sogn, Ringive sogn, Langelund Sogn, Farre Sogn, Givskud Sogn, Hvejsel Sogn, Kolderup Sogn, Vindelev Sogn, Lindeballe Sogn - Nordlige del (Lindeballe, Nørskov), Gadbjerg Sogn, Nørup sogn – nordlige del (Gammelby) Jelling sogn (Mølvang, Hørup)

Området har to meget forskellige hovedbyer Jelling og Give, som landsbyerne knytter sig til på forskellige vis. Jelling er i dag blevet en bosætnings- og turisme by.

Jernbanen, Jelling festivalen og Kongernes Jelling er med til at definere byen. Jelling festivalen trækker på frivillige i mange kilometers omkreds fra byen. Give fungerer stort set som en selvstændig by, med stort erhvervsliv, mange indkøbsmuligheder, ind til for nylig eget hospital, et stort kunstmiljø og diverse serviceydelser.

Landsbyerne er kendetegnet ved stærke lokalsamfund, der bakker op om hinanden. Man er vant til at klare sig selv og får meget ud af lidt. Det er forholdsvis let at mobilisere lokalsamfundet og man hjælper hinanden og gør gerne tingene selv.

I forhold til telefoni og internetdækning har området flest pletter i kommunen med dårlig dækning. Udviklingen går mod at flere og flere af pletterne bliver lukket.

Boligmarkedet er det sværeste i Vejle Kommune og der er mange huse, som er vanskelige at sælge, men også her handles der boliger og der er både til- og fraflytning i området. Højderyggen oplever generelt en svag stigning i befolkningen, målt over de seneste 3 år. Udviklingen følger de nationale konjunkturer og var udsat for faldende boligpriser og en tilbagegang på 1-2% om året under finanskrisen. Herefter er det gået bedre i takt med, at boligmarkedet i hele landet er forbedret.

Nærheden til Billund og arbejdspladser i Brande, jernbanen samt motorvejen mellem Herning og Vejle/Horsens spiller også en væsentlig rolle for at området fortsat tiltrækker tilflyttere.

Højderyggen har en del turisme på grund af Givskud ZOO og LEGO land på den anden side af kommunegrænsen. Der er en del mikroturisme i form af overnatningssteder, put&take m.v. som servicerer de besøgende til Legoland og i mindre grad Givskud ZOO og vandrende på Hærvejen og Kyst til Kystruten.

Landskabskarakteristik

Landskabeligt er landsbyerne kendetegnet ved at ligge omgivet af det åbne land, i et landskab domineret af landbrug og præget af et bakket terræn med skov og ådale. Der er masser udsigter og åbne landskaber.

De definerende landskabstræk er de fladede sandede jorde vest for Jelling, den jyske højderyg med vandskellet mellem Øst- og Vestjylland samt naturen i den nordlige del af kommunen med Tinnets krat og Rørbæk sø. Et stort sammenhængende unikt landskabsrum med meget sparsom bebyggelse. Området er præget af landbrug og bebyggelsen er den mest spredte i Vejle Kommune.

Lokal identitet

Området er det, der ligger længst fra Vejle, og borgerne her ser ikke altid Vejle By som det naturlige centrum. Man har sine egne arbejdspladser og butikker og tager ikke i samme grad til Vejle By som dem der bor længere østpå eller sydpå. Området er præget af landbrug og mindre virksomheder. Der er masser af smuk natur, men det er ikke det borgerne her generelt lægger mest vægt på.

Udvikling og planlægning

Følgende bør kommunen og borgerne være særligt opmærksomme på med hensyn til planlægning og udvikling af området.

Infrastruktur

Det er i og nær dette område i Vejle Kommune, at der fortrinsvis opstilles vindmøller, hvilket naturligvis skaber debat.

Området er også udpeget i forbindelse med linjeføring af en eventuelt hærvejsmotorvej. Det må forventes at blive den enkelte sag, der sammen med eventuelt jernbaneforbindelse til Billund, vil påvirke området mest i de kommende år og som vil fylde mest i de lokale debat. Kommunen vil kun få begrænset indflydelse på den kommende motorvej, men kan måske udnytte og afbøde virkningerne gennem forskellige tiltag. Motorvejen vil øge området attraktion som erhvervs- og bosætningsområde og nogle af de foreslåede vejføringer vil gøre området mindre

attraktivt for turister, da de vil påvirke naturværdierne. Endvidere kan motorvejen medføre, at området bliver opdelt i nye områder og dermed påvirke de lokale fællesskaber.

Bosætning

Nærheden til større arbejdspladser i Billund, Brande og andre steder danner grundlag for en fastholdelse af bosætningen. Der er også mulighed for at større virksomheder kan etablere sig i Give, hvor der er let adgang til motorvejsnettet og kort afstand til lufthavn. Jelling rummer andre potentialer med UNESCOområdet og lærer- og pædagoguddannelsen.

For at opretholde en balance i kommunen kan det være nødvendigt aktivt at støtte boligudbygning i Højderyggen. Interessen for at bygge og opføre nyt via det private marked er væsentligt større i Naturbyen, de bynære landsbyer og dele af Ådalen. Kommunen arbejder derfor i sin boligpolitik med aktivt at fremme nye boliger på landet i de dele af kommune, hvor udviklingen ikke drives af det private ejendomsmarked. Det vil især sige i Højderyggen.

Centralisering

Højderyggen og Give har været mest udfordret af den centralisering der er sket i kommunen siden kommunesammenlægningen i 2007. En del ydelser er flyttet til Vejle for at sikre specialisering og effektiv udnyttelse af ressourcerne. En undersøgelse viser at borgerne i Højderyggen i højere grad end kommunens øvrige borgere føler der er langt til kommunen og til Vejle. Det bør derfor overvejes om man i en eller anden grad kan kompensere og bringe services, nærdemokrati og myndigheder lidt tættere på borgerne i Højderyggen igen.

